

ДИРЕКТИВА ПРО ПОВЕРНЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ОБ'ЄКТІВ, НЕЗАКОННО ВИВЕЗЕНИХ З ТЕРИТОРІЇ ДЕРЖАВ-ЧЛЕНІВ ЄС

Надія Федорова,
*молодший науковий співробітник
відділу авторського права і суміжних прав
НДІ інтелектуальної власності НАПрН України*

У статті досліджується розвиток правового механізму вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей з України в ЄС. Розглянуто механізм оформлення законного переміщення пам'яток історії та культури з меж митної території та на територію України.

Ключові слова: культурні цінності, переміщення, вивезення, ввезення

Директива ЄС прийнята з метою спростити процес повернення культурних цінностей нелегально вивезених з території держав-членів ЄС. Україна все ще є культурною загадкою, феноменом на міжнародній арені, тому виникає необхідність у налагодити досконалий правовий механізм вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, незаконно вивезених з території держави-члена ЄС.

Нині для України є пріоритетним шлях до європейської інтеграції, проте багато чинників впливають на зовнішньополітичну доктрину нашої держави, тому ми маємо використовувати досвід розвинених країн на шляху залучення необхідних тенденцій для національного розвитку.

З прийняттям незалежності українці усвідомили, яка неймовірна культурна спадщина нам дісталася, як важливо зберегти її для прийдешніх поколінь. Поняття «культурна спадщина» близьке до поняття «культурні цінності», але в українському правовому полі, на відміну від чіткого розподілення за ознаками в міжнародному законодавстві, вони не тотожні згідно з положеннями Закону України «Про охорону культурної спад-

щини» [1]. Відповідно до ст. 3 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» культурними цінностями України є: культурні цінності, створені на території України громадянами України; культурні цінності, створені на території України іноземцями чи особами без громадянства, що постійно проживають або проживали на території України; культурні цінності, виявлені на території України; ввезені на територію України культурні цінності, придбані археологічними, археографічними, етнографічними, науково-природничими й іншими експедиціями за згодою відповідних органів країни походження цих цінностей; ввезені на територію України культурні цінності, придбані в результаті добровільного обміну; ввезені на територію України культурні цінності, отримані в дарунок або законно придбані за згодою відповідних органів країни походження цих цінностей; незаконно вивезені культурні цінності України, що перебувають за межами її території; культурні цінності, евакуйовані з території України під час війн та збройних конфліктів і не повернуті назад; культурні цінності, тимчасово вивезені з території України і не

повернуті в Україну; культурні цінності, переміщені на територію України внаслідок Другої світової війни як часткова компенсація за заповідяні окупантами збитки. Перелік культурних цінностей, що не підлягають вивезенню з України, становлений ст. 14 названого Закону [2].

У міжнародних документах термін «культурна спадщина» вживається щодо нерухомих об'єктів, не охоплює рухомих цінностей (які саме чітко прописані як предмети) й до них не застосовується. Водночас, згідно з Конвенцією ЮНЕСКО під «культурною спадщиною» кожної держави потрібно розуміти: 1) культурні цінності, створені особами чи колективами осіб, які є громадянами певної держави, та культурні цінності, що мають важливе значення для певної держави та створені на території цієї держави іноземними громадянами чи особами без громадянства, що проживають на території такої держави; 2) культурні цінності, знайдені на національній території; 3) культурні цінності, набуті археологічними, етнологічними та природничо-науковими експедиціями за згодою компетентних властей країни, звідки походять ці цінності; 4) культурні цінності, набуті внаслідок добровільного обміну; 5) культурні цінності, отримані як дар, або законно куплені за згодою компетентних властей країни, звідки вони походять.

За роки незалежності наша держава показала свою чітку позицію щодо питання збереження культурних цінностей, що знайшло відображення в міжнародних і національних нормативно-правових актах.

У свої роботах Дж. Мерріман зазначає, що спотерігаються дві протилежні тенденції міжнародно-правового підходу до охорони культурних цінностей. Перший з них він визначає як культурний інтернаціоналізм (або космополітизм). За ним байдужн, звідки походить об'єкт, де він зберігається. Пам'ятку зберігають як складову загальнолюдської культури, не залежно від права власності

на неї [3]. Тобто не є принциповим де розташовані пам'ятки. Важливо, щоб було забезпечене її введення до культурного обігу, а також збереження від руйнування та пограбування. Тут простежується захист інтересів приватних колекціонерів, адже вони є найбільшими імпортерами культурних цінностей.

Згідно з другою тенденцією, культурні цінності розглядають як невід'ємну частину національної культурної спадщини. Принциповим для цієї тенденції є повернення втрачених або незаконно вивезених до країн їхнього походження культурних цінностей, а також встановлення контролю за їх ввезенням, вивезенням і передання права власності на них. Національним інтересам України більшою мірою відповідає друга тенденція, на що й звертає увагу В. Акуленко, оскільки для країни гостро постала проблема збереження культурної самобутності, відновлення пам'яток, повернення втрачених або незаконно переміщених культурних цінностей нашої держави з її території [4].

Для ефективного вирішення питань захисту та збереження культурної спадщини Україні потрібно здійснювати міжнародну співпрацю, тобто укладати угоди. Оскільки Україна є європейською державою, то насамперед їй варто плідно співпрацювати з ЄС задля запозичення уже створеного цим суб'єктом міжнародного права нормативно-правового механізму в питання вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей.

Конкретні дії держав ЄС, щодо здійснення регулювання обігу культурних цінностей у межах ЄС знаходимо у відповідних нормативних актах. Рада міністрів ЄС 1992 року прийняла Регламент (Регламент Ради Міністрів №3911/92) про вивезення культурних цінностей, а 30.03.1993 року прийняли Регламент Комісії ЄС №752/93 з метою надання інструменту контролю за вивезенням з території ЄС культурних цінностей у так звані треті, держави, тобто в держави, за межами ЄС. На практиці це дає

всім державам-членам ЄС впевненість, що культурні цінності (відповідно до критеріїв, встановлених у додатку до Регламенту Ради Міністрів № 3911/92) не можуть покидати територію ЄС без мінімального контролю.

Однак дія Регламенту № 3911/92 не скасовує законодавство держав-членів ЄС, покликане зберігати національні цінності. Це означає, що вивезення деяких категорій культурних цінностей, яке регулює Регламент № 3911/92, може також потребувати ліцензування відповідно до національних законодавств. Національне законодавство може вимагати ліцензування вивезення предмета, що не належить до культурних цінностей (за категоріями Регламенту № 3911/92), однак охороняється відповідно до національного законодавства про культурні цінності.

Для отримання ліцензії ЄС на вивезення необхідно заповнити форму заявки відповідного зразка, наведену в додатку до Регламенту Комісії № 752/93.

Отже, Регламент № 3911/92 встановлює превентивний інструмент для запобігання нелегальному вивезенню культурних цінностей з ЄС до третіх країн, яким є ліцензія ЄС на вивезення. Проте не можемо не зазначити, що нелегальне переміщення національних культурних цінностей з однієї країни держави-члена ЄС до іншої існує. Щоби спростити процес повернення культурних цінностей, нелегально вивезених з території держави-члена ЄС, Рада ЄС прийняла Директиву № 93/7 від 15.03.1993 року [5]. Документ стосується тільки відносин між членами ЄС і потребує реалізації у внутрішньому законодавстві. Зазначимо, що цей нормативний акт має директивний характер, отож усі держави-члени ЄС у встановлення термінів повинні були відповідним чином адаптувати до документа своє законодавство.

Директиву № 93/7 можуть застосовувати у випадках нелегального вивезення культурних цінностей в Україну через країну ЄС, яка не є державою походження певного предмета. Її також за-

стосовують у випадках, коли предмети тимчасово вивезені в Україну з країни свого походження (що членом ЄС), опиняються в іншій країні ЄС через деякий час після тимчасового вивезення.

Основний принцип Директиви передбачає, що уповноважені органи держав-членів ЄС дотримуються встановленої процедури, яка спрощує процедуру повернення культурних цінностей. Держава-член ЄС зобов'язана на вимогу іншої держави ЄС здійснити пошук відповідної культурної цінності та з'ясувати особу власника.

Ціль Директиви № 93/7 полягала у забезпеченні фізичного повернення предметів культури до держави-члена ЄС, з території якої згадані предмети були незаконно вивезені, незалежно від майнових прав, що застосовуються до таких предметів.

Однак застосування Директиви № 93/7 виявило обмеження згаданих механізмів щодо забезпечення повернення таких предметів культури. Звіти про застосування зазначеної Директиви вказують на її нечасте застосування, зокрема, через обмеженість сфери її дії внаслідок умов, викладених у додатку до вказаної Директиви, короткий строк, передбачений для ініціювання процедури повернення, а також витрати, пов'язані з процедурою повернення.

Сферу дії Директиви № 93/7 необхідно поширити на всі предмети культури, які держава-член класифікувала чи визначила відповідно до національного законодавства або адміністративних процедур як частину національних цінностей, що мають художню, історичну або археологічну цінність. Ця Директива, має охоплювати предмети, що становлять історичний, палеонтологічний, етнографічний, нумізматичний інтерес або мають наукову цінність, незалежно від того, чи вони належать до державних або інших колекцій, або чи є просто предметами, та незалежно від того, походять вони з планових або незаконних розкопок, за умови, що їх було класифі-

ковано чи визначено як національні цінності. Крім того, предмети культури, класифіковані чи визначені як національні цінності, більше не повинні належати до категорій або відповідати пороговим значенням щодо їхнього віку та/чи фінансової вартості, щоб підлягати поверненню згідно з Директивою № 93/7.

У випадку, якщо будь-яка країна-член ЄС виявить на своїй території культурну цінність, яку, можливо, нелегально вивезли з території іншої країни-члена ЄС, вона зобов'язана, повідомити про це відповідній державі, а також застосувати всі необхідні важелі для фізичного збереження цінного об'єкта та завадити всіма можливими методами будь-якому намаганням відхилитися від повернення культурної цінності на батьківщину.

Директива № 93/7 віддає пріоритет добровільному прийняттю заходів з повернення цінностей і використання третейських судів. Вона також уповноважує зацікавлені країни-члени ЄС подавати до суду на власника чи тримача цінностей з метою повернення їх на свою територію. Якщо суд зобов'яже власника цінності повернути її, останній має право на компенсацію у випадку, якщо суд вирішить, що за певних обставин це є справедливо. Існують також часові обмеження, що можуть унеможливити повернення об'єкта на основі Директиви № 93/7, яку застосовують тільки до культурних цінностей, нелегально вивезених з території держави-члена ЄС.

Зазвичай, під час ввезення культурної цінності на територію держави-члена ЄС з держави, розміщеної за кордонами митної території ЄС, її варто зазначити в декларації. Під час ввезення такого предмета з третьої країни в ЄС імпортерів необхідно повідомити про це на митниці, заповнити декларацію та сплатити необхідний збір [6].

Міжнародно-договірні відносини України й інших суб'єктів міжнародно-

го права базуються як на нормах міжнародного права, так і на нормах внутрішнього законодавства України. Основу законодавчої бази країни в договірних стосунках з іншими державами становить Закон України «Про міжнародні договори України» від 29.06.2004 року [7]. У Законі встановлено порядок укладення, виконання та припинення дії міжнародних договорів України з метою належного забезпечення національних інтересів, зокрема й у сфері культурної спадщини, а також здійснення цілей, завдань і принципів зовнішньої політики України, закріплених у Конституції України та законодавстві України.

Правовою основою збереження й повернення пам'яток історії та культури нашої держави слугує Конституція України. У ст. 54 основного Закону зазначено: «Культурна спадщина охороняється законом. Держава забезпечує збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність, вживає заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами» [8]. Аналізуючи ці положення, зауважуємо, що культурні цінності охороняють законом, держава вживає всіх можливих заходів для повернення своєму народу історичних пам'яток, які опинилися за її межами.

Конституція як Основний Закон держави і суспільства декларує свою позицію щодо культурних цінностей, а Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», і спрямований на охорону національної культурної спадщини та розвиток міжнародної співпраці України у сфері культури [2]. Основною причиною прийняття вищезгаданого Закону було те, що чинне українське законодавство не охоплювало широкого кола проблем, які виникають у зв'язку з вивезенням за межі України чи ввезенням на її територію культурних цінностей. Також законодавчо не визначено органи контролю за цими процесами. Проте активізація

міжнародної культурної співпраці та зростання інтересу світової спільноти до України супроводжувались активною виставкою, концертною та іншою діяльністю українських культурних і наукових установ, юридичних та фізичних осіб. Відповідно, значну частину об'єктів, які мають історичну, наукову чи культурну цінність, постійно переміщували та переміщують через кордони нашої держави.

Водночас на тлі зростання попиту на антикваріат стійкою є тенденція до збільшення незаконного вивезення та контрабанди культурних цінностей з території України, про що свідчить досвід роботи митних і правоохоронних органів [9]. Установлений Законом України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» порядок вивезення культурних цінностей застосовується до всіх культурних цінностей незалежно від форми власності та є обов'язковим до виконання для всіх фізичних та юридичних осіб, які перебувають або ведуть свою діяльність на території України. Згідно з Положенням про Міністерство культури України [10], саме цей центральний орган виконавчої влади реалізує державну політику у сфері вивезення культурних цінностей (пп. 64, 72).

Окрім безпосереднього вивозу культурних цінностей, українське законодавство, зокрема, у ст. 23 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» передбачає також тимчасове вивезення культурних цінностей. Стаття 24 цього Закону встановлює порядок тимчасового вивезення культурних цінностей, а ст. 25 встановлює параметри відмови у видачі свідоцтва на право тимчасового вивезення культурних цінностей. Культурні цінності, тимчасово вивезені з України та не повернуті в обумовлений угодою термін, вважаються незаконно вивезеними. Заявлені до вивезення (тимчасового вивезення) та повернуті після тимчасового вивезення культурні цінності підлягають обов'яз-

ковій державній експертизі. Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розміри плати за неї викладені у Порядку проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення, затверджену Постановою Кабінету Міністрів України [12].

Згідно зі ст. 12 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері вивезення культурних цінностей за клопотанням власника культурних цінностей чи уповноваженої ним особи приймає на підставі висновку державної експертизи рішення про можливість або неможливість вивезення культурних цінностей. Про прийняте рішення власник культурних цінностей або уповноважена ним особа письмово повідомляється в місячний термін від дня офіційного надходження клопотання.

Згідно зі ст. 13 вищезгаданого Закону України свідоцтво на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей є підставою для пропуску зазначених у ньому культурних цінностей за межі митної території України. Вивезення культурних цінностей без цього свідоцтва забороняється. Згідно зі ст. 36 Закону України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей» Україна бере участь у міжнародній співпраці в галузі запобігання незаконним вивезенню, ввезенню культурних цінностей, передавню права власності на них, а також у поверненні законним власникам незаконно вивезених і ввезених культурних цінностей відповідно до Конституції та законодавства України.

У 2001 році Європарламент розглянув та схвалив Правила Комісії (ЄЕС) № 3911/92 про контроль за експортом (вивезенням) культурних об'єктів з територій країн-членів ЄС [12], які діють на всій території ЄС та встановлюють перелік культурних об'єктів, які підпадають під особливий контроль під час їх

переміщення в треті країни. У першій главі ст. 2 Правил зазначається, що перед тим, як культурний об'єкт має бути вивезений з території країни, сторона, що його вивозить, повинна отримати, так звану, експортну ліцензію, яка визнається усіма країнами-членами ЄС. Об'єкти, що були визначені експертами певної держави такими, що становлять художню, історичну й археологічну цінність і не є культурними об'єктами відповідно до пунктів Правил (ЄЕС) № 3911/92, підпадають під норми національного законодавства в галузі експорту. У січні 2002 року Єврокомісія підготувала звіт з метою впровадження уніфікованих правил і директив до юридичної практики країн ЄС, у якому зазначалося, що уніфіковані правила діють разом з положеннями міжнародних договорів і конвенцій, що регулюють цю сферу. Зокрема, Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону і попередження незаконного ввозу, вивозу і передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970 року [13] (Україна, яка також є членом ЮНЕСКО разом з 27 країнами-членами ЄС, ратифікувала цей документ) [14], або Конвенції ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей від 24.06.1995 року [15] (Україною не ратифікована) [16].

У питаннях надання дозволів (ліцензій) на право вивезення культурних цінностей діє уніфікована для країн-членів ЄС нормативно-правова база.

Визначальними у цій сфері документами є: Розпорядження № 3911/92 від 09.12.1992 року «Про вивезення культурних цінностей» з відповідними додатками від 31.12.1992 року; Розпорядження № 752/93 від 30.03.1993 року «Щодо застосування Розпорядження № 3911/92, що стосується умов запровадження, видачі та використання бланків ліцензії (дозволу) на експорт культурних цінностей»; Розпорядження № 2469/96 від 16.07.1996 року «Щодо змін до додатків до Розпорядження № 3911/92»; Розпорядження № 1526/98

від 16.07.1998 року «Щодо змін до Розпорядження № 752/93 для застосування Розпорядження № 3911/93»; Розпорядження № 974/2001 Ради ЄС від 14.05.2001 року «Щодо змін до Розпорядження № 3911/92»; Розпорядження № 656/2004 Комісії ЄС від 07.04.2004 року «Щодо змін до Розпорядження № 752/93 для застосування Розпорядження № 3911/92» [17].

Ліцензія видається відповідними компетентними органами країн-членів ЄС, а форми й анкети для заповнення можна отримати, зокрема, в центральних адміністраціях митної служби певної країни. Країна сама визначає кількість митних офісів з повноваженнями видавати бланки експортних ліцензій.

У ЄС розроблено три типи ліцензій для експорту культурних цінностей:

- стандартна ліцензія — видається на тимчасове вивезення чи вивезення (експорту) з метою відчуження певних культурних об'єктів. Ліцензія оформлюється на декілька об'єктів однакової категорії культурних цінностей, що направляються/повертаються в одне й те саме місце призначення, інакше оформлюються окремі ліцензії на кожний об'єкт. Культурні цінності, що вивозяться з метою експонування, також потребують експортної ліцензії;
- відкрита спеціальна ліцензія — оформлюється для тимчасового, але багаторазового експорту з ЄС специфічних культурних цінностей з метою їх використання в третій країні (наприклад, музичний інструмент). Особа чи організація-експортер повинна надати гарантії стосовно повернення об'єкта в країну у відмінному стані. Ліцензія цього типу чинна 3 роки від дати її видачі;
- загальна (генеральна) відкрита ліцензія — оформлюється для постійного багаторазового експорту культурних цінностей для експонування в третій країні. Зазвичай дозвіл (лі-

цензія) на право вивезення об'єкта культури оформлюється у двох примірниках. Перший примірник залишається в установі, що видає дозвіл, другий — подається власником митному органу держави при вивезенні культурної цінності.

Окрім вищезазначених документів, ЄС у сфері, що регулює вивезення предметів, які становлять культурну цінність, діє розгалужена система міжнародних договорів і регіональних документів.

Також, згідно зі ст. 201 КК України [18], переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей (їх контрабанда), карається позбавленням волі на строк від 3 до 7 років. Та сама дія, вчинена за попередньою змовою групою осіб або особою, раніше судимою за злочин, передбачений названою статтею, або службовою особою з використанням службового становища, карається позбавленням волі на строк від 5 до 12 років з конфіскацією майна. Законодавство ЄС за подібні злочини передбачає низку штрафів і подекуди позбавлення волі на терміни, що встановлюються окремо за рівнем тяжкості злочину.

Отже, нормативно закріпивши проаналізоване в цій статті законодавство у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей, зокрема Директиву № 93/7 про повернення культурних об'єктів, незаконно вивезених з території держав-членів, Україна вирішила низку проблем, зокрема із запобігання незаконному експорту й імпорту культурних цінностей та їх реєстрації в разі незаконного вивезення до країни походження. Наша держава розробила дієвий правовий механізм

захисту культурних цінностей, що дозволяє здійснювати ефективний захист національних культурних надбань. Дія поширюється на всіх фізичних і юридичних осіб, охоплюючи всі культурні цінності України незалежно від форми власності.

Як бачимо, міжнародні положення імплементовані в національне право України, проте дається ознаки відсутності чітко прописаної термінології та роз'яснень до неї в нормативно-правових актах і, на жаль, призводить це до того, що деякі предмети, що мають бути віднесені до культурного надбання народу, не підпадають під параметри експертизи й вивозяться за межі країни. Зокрема, у ст. 1 Закону України [1] прописано, що культурна спадщина — це сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини, але не прописано, що становить предмети культурної спадщини. Також немає чіткого визначення в рамках українського законодавства, що культурні цінності є культурною спадщиною України. Немає юридичного поділу культурних цінностей на матеріальні та нематеріальні, як у міжнародних документах. Якщо в законодавстві є певні «чорні дірки», то вони призводять до збільшенню потоку вивезених цінностей. На наш погляд, українське законодавство у сфері вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей має бути прописано більш чітко, вичерпно та системно, щоби прийти до загальної тотожності з мовою міжнародних документів, зокрема із законодавством ЄС у цій сфері. ♦

Список використаних джерел / List of references

1. Про охорону культурної спадщини: Закон України від 08.06.2000 року № 1805-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.

2. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей: Закон України від 21.09.1999 року № 1068-XIV.
URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>.
3. Merryman. *The Public interest in Cultural Property*, CalLR 77(1989)339 ff.
4. Акуленко Віктор, Мельничук Олена Міжнародне право охорони культурних цінностей // Український щорічник міжнародного права 2007. К., 2010. С. 254–256.
5. Council Directive 93/7/EEC of March 1993 on the return of cultural objects unlawfully removed from the territory of a Member State/ Text concerning culture at European Union level; Council of the EU. General secretariat. Luxembourg: Office for official publishing of the European Communities, 1998. P.19–27.
6. Комис О. М. Правові засади захисту культурних цінностей в рамках Європейського Союзу // Актуальні проблеми міжнародних відносин. 2013. № 115. С.176–181.
7. Про міжнародні договори України: Закон України від 29.06.2004 року № 1906-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
8. Конституція України: прийнята Верховною Радою України 28.06.1996 року // ВВР України. 1996. № 30.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Українець Наталія. Реституційний процес в Україні: законодавче забезпечення. URL: <http://www.viche.info/journal/1557/>.
10. Положення про Міністерство культури України, затверджене Указом Президента України від 06.04.2011 року № 388/2011.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/388/2011>.
11. Порядок проведення державної експертизи культурних цінностей та розмірів плати за її проведення. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-%D0%BF>.
12. Council Regulation (EEC) No 3911/92 of 9 December 1992 on the export of cultural goods. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:31992R3911>.
13. Конвенція ЮНЕСКО про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності від 14.11.1970 року.
URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_186.
14. Про ратифікацію Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини: указ Президії Верховної Ради УРСР від 04.10.1988 року № 6673-XI.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
15. Конвенція ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей від 24.06.1995 року.
URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_590.
16. Статус Конвенції ЮНІДРУА щодо викрадених або незаконно вивезених культурних цінностей. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_a96.
17. Перехресні посилання на зазначені документи ЄС.
URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A111017a>.
18. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 року № 2341-III.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page6>.

1. Pro okhoronu kulturnoi spadshchynu»: Zakon Ukrainy vid 08.06.2000 roku № 1805-III. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1805-14>.
2. Pro vyvezennia, vvezennia ta povernennia kulturnykh tsinnostey»: Zakon Ukrainy vid 21.09.1999 roku № 1068-XIV. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1068-14>.
3. Merryman. *The Public interest in Cultural Property*, CalLR 77(1989)339 ff.
4. Akulenko Viktor, Melnychuk Olena Mizhnarodne pravo okhorony kulturnykh tsinnostei // Ukrainyskyi shchorichnyk mizhnarodnoho prava. 2007. K., 2010. S. 254–256.

5. Council Directive 93/7/EEC of March 1993 on the return of cultural objects unlawfully removed from the territory of a Member State/ Text concerning culture at European Union level; Council of the EU. General secretariat. Luxembourg: Office for official publishing of the European Communities, 1998. P. 19–27.
6. Kotys O.M. Pravovi zasady zakhystu kulturnykh tsinnostei v ramkakh Yevropeiskoho Soiuzu//Aktualni problemy mizhnarodnykh vidnosyn. 2013. № 115. S. 176–181.
7. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 roku №1906-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
8. Konstytutsiia Ukrainy: pryiniata Verkhovnoiu Radoiu Ukrainy 28.06.1996 roku // VVR Ukrainy. 1996. № 30.
URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
9. Ukrainets Natalia. Restytutsiyni protses v Ukraini: zakonodavche zabezpechennia // Viche: zhurnal Verkhovnoi Rady Ukrainy.
URL: <http://www.viche.info/journal/1557/>.
10. Polozhennia pro Ministerstvo kultury Ukrainy, zatverdzhene Ukazom Prezydenta Ukrainy vid 06.04.2011 roku № 388/2011.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/388/2011>.
11. Poriadok provedennia derzhavnoi ekspertyzy kulturnykh tsinnostei ta rozmiriv platy za yii provedennia. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1343-2003-%D0%BF>.
12. Council Regulation (EEC) No 3911/92 of 9 December 1992 on the export of cultural goods. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=celex:31992R3911>.
13. Konventsiiia YuNESKO pro zakhody, spriamovani na zaboronu ta zapobihannia nezakonnomu vvezenniu, vyvezenniu ta peredachi prava vlasnosti na kulturni tsinnosti vid 14.11.1970 roku. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_186.
14. Pro ratyfikatsiiu Konventsii pro okhoronu usesvitnoi kulturnoi i pryrodnoi spadshchyny: Ukaz Prezydii Verkhovnoi Rady URSR vid 04.10.1988 roku № 6673-KhI. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main>.
15. Konventsiiia YuNIDRUA shchodo vykradenykh abo nezakonno vyvezenykh kulturnykh tsinnostei vid 24.06.1995 roku.
URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_590.
16. Status Konventsii YuNIDRUA shchodo vykradenykh abo nezakonno vyvezenykh kulturnykh tsinnostei. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_a96.
17. Perekhresni posylannia na zaznachenii dokumenty YeS.
URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A11017a>
18. Kryminalnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.04.2001 roku № 2341-III.
URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/page6>.

Надійшла до редакції 02.11.2018 року

Федорова Н. Директива о возвращении культурных объектов, незаконно вывезенных с территории государств-членов ЕС. В статье исследуется развитие правового механизма вывоза, ввоза и возвращения культурных ценностей из Украины в ЕС. Рассмотрены механизм оформления законного перемещения памятников истории и культуры из пределов таможенной территории и на территорию Украины.

Директиву 93/7 ЕЭС принято с целью упростить процесс возвращения культурных ценностей нелегально вывезенных с территории государств-членов ЕС. Украина все еще является культурной загадкой, феноменом на международной арене, поэтому, возникает необходимость в налаживании совершенного правового механизма вывоза, ввоза и возвращения культурных ценностей незаконно вывезенных с территории государства-члена ЕС.

Главный принцип Директивы 93/7 ЕЭС предусматривает, что уполномоченные органы государств-членов ЕС придерживаются установленной процедуры, которая упрощает процедуру возврата культурных ценностей. Государство-член ЕС обязано по требованию другого государства ЕС провести поиск соответствующей культурной ценности и выяснить личность владельца. Цель Директивы 93/7/ЕЭС заключалась в обеспечении физического возвращения предметов культуры в государства-члена с территории которой упомянутые предметы были незаконно вывезены, независимо от имущественных прав, применяются к таким предметам.

Ключевые слова: культурные ценности, перемещение, вывоз, ввоз

Fedorova N. Directive on the return of cultural objects illegally removed from the territory of Member States EU. The article explores the development of the legal mechanism for the export, importation and return of cultural property from Ukraine to the European Union. The mechanism of registration of the legal movement of historical and cultural monuments from the limits of the customs territory and to the territory of Ukraine is considered.

The directive 93/7 EEC was adopted in order to simplify the process of returning cultural property to illegally exported from the territory of the EU member states. Ukraine is still a cultural mystery, a phenomenon in the international arena, therefore, there is a need to establish a perfect legal mechanism for the export, importation and return of cultural property illegally exported from the territory of an EU member state.

The main principle of the Directive 93/7 EEC provides that the authorized bodies of the Member States adhere to the established procedure, which simplifies the procedure for returning cultural property. A member state of the EU is obliged at the request of another EU state to search for the corresponding cultural value and find out the identity of the owner.

The purpose of Directive 93/7/EEC was to ensure the physical return of cultural objects to a Member State from whose territory the objects mentioned were illegally exported, regardless of property rights, applied to such objects.

The scope of this Directive is to be extended to all cultural objects which a Member State classifies or defines in accordance with national law or administrative procedures as part of national treasures of artistic, historic or archaeological value. This Directive should therefore cover items of historical, paleontological, ethnographic, numismatic interest or scientific value, whether they belong to state or other collections, or whether they are separate objects, irrespective of the origin they are from planned or illegal excavations, provided that they have been classified or designated as national values. In addition, cultural objects classified or designated as national values should no longer fall into categories or meet the thresholds for their age and / or financial value in order to be returned in accordance with this Directive.

Keywords: cultural values, moving, export, import